

УДК 141.319.8:[172.16+572

Желєзко А. М.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

СУЧАСНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ АНТРОПОЛОГІЧНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ У РІЗНИХ СФЕРАХ ГУМАНІТАРНОГО І ПРИРОДНИЧОГО ЗНАННЯ

У статті схарактеризовано основні тенденції розвитку сучасних антропологічних досліджень. Виявлено взаємозв'язок антропоцентричного напрямку в гуманітарно-природничих наукових сферах. Проаналізовано напрями антропологічних студій на різних історичних етапах. Визначено світоглядні орієнтири наукової картини світу кожної доби: Античності, Середньовіччя, Нового часу, Ренесансу, доби Модерну, сучасності. Намічено перспективи дослідження нового напрямку антропології – лінгвоантропогенезу.

Ключові слова: антропологія, світоглядні орієнтири, лінгвоантропогенез.

*Багато в світі дивних див,
Та найдивніше з них – людина.
Евріпід*

Проблема людини і людських спільнот завжди цікавила науковців та громадськість. Людина – унікальне творіння у Всесвіті. Ні сучасна наука, ні філософія, ні релігія не можуть повною мірою розкрити таємницю людини [8, с. 15]. І доки існує людство, триватимуть пошуки людиною відповіді на запитання – хто ж вона є?

Зміст поняття “антропологія”, яким позначено цілу науку, походить від давньогрецьких слів: *anthropos* – людина та *logos* – вчення. На думку С. П. Сегеди, термін “антропологія”, як і безліч інших, у науковий обіг увів видатний давньогрецький мислитель IV ст. до н. е. Арістотель: він уживав його стосовно вивчення духовних властивостей людини. Лише у 1501 р. в Лейпцізі вийшла праця Мангуса Гундта “Антропологія про достоїнство, природу та властивості людини і про елементи, частини і члени людського тіла”, де, як видно з назви, йшлося вже й про фізичні риси людей. З того часу поняття “антропологія” значно розширилось [26, с. 3].

На різних етапах розвитку антропології її зміст і місце в системі наукових знань оцінювались по-різному. Нинішній стан соціально-гуманітарних та природничих наук свідчить про посилення інтеграційних тенденцій і міждисциплінарного характеру дослідницької діяльності. На сучасному етапі відбувається входження антропології в різні сфери науки, тому кожна галузь науки тепер може показати власне філософсько-антропологічне підґрунтя [13, с. 58].

Сучасна предметна сфера антропологічних досліджень передбачає розгляд багатьох аспектів людського буття і може слугувати парадигмальною основою для досліджень фізичної [26], філософської [13] соціальної [4], структурної [16], культурної [7], політичної [15], педагогічної [11], історичної [1], театральної [2; 17], літературної [19] антропології, антропологічної лінгвістики (лінгвоантропогенезу) [3; 5; 6; 14; 21], антропології права [23; 31] тощо. Однак, при всьому різноманітті підходів у біологічній, філософській, соціально-культурній та історичній антропології, сьогодні – в епоху інформатизації, формується єдина теоретична та емпірична база для комплексного дослідження людини [32, с. 178].

Наукова парадигма сучасності, тобто синергетика, ґрунтуючись на ідеях єдності природничо-наукового та гуманітарно-наукового знання, тлумачить складні людиновимірні системи як такі, що саморозвиваються [27, с. 193]. Важливість процесу антропологізації в багатьох сферах науки полягає в можливості поєднувати різноманітні знання в цілісну систему, що формує глибинне розуміння сутності та природи людини. Необхідність вивчення цих особливостей зумовлює актуальність цієї статті.

Проблеми людиновимірності буття “людина є мірилом всіх речей” (Протагор) [7, с. 11] висвітлені в працях багатьох філософів та вчених різних історичних епох. Такі ідеї формувались із зародженням філософських концепцій та поглядів, утверджувались у часи “антропологічних поворотів” в історії філософської думки, і, зрештою, посіли своєрідне місце в сучасній науковій картині світу [27, с. 193].

В. С. Лук’янець, О. М. Кравченко та Л. В. Озадовська пояснюють з погляду методології сучасної космофізики, що “світоглядний простір” співтовариства творців науки – це фазовий простір, в якому виникають, зіштовхуються конкурують альтернативні смислообрази світу, що виявляються в наукових мовах цієї спільноти. Смислообрази світу, які здатні зберігати свою владу над мисленням творців науки протягом цілої епохи, іменуються “світоглядними парадигмами” [20, с. 16].

Аналізуючи проблеми сьогодення, слід відзначити, що, незважаючи на велику кількість антропологічних досліджень, всі сучасні глобальні проблеми мають антропологічну причину, витоки якої закладені в глибинах свідомості людини, тобто в її світогляді. Для попередження антропологічної катастрофи, як уважає А. А. Ковальчук, необхідно формування іншого світогляду, створення нової картини світу [12, с. 185].

Мета статті – представити сучасну інтерпретацію антропологічної проблематики у різних сферах гуманітарного і природничого знання.

Завдання:

- проаналізувати основні напрями антропологічних досліджень на різних історичних етапах;
- визначити світоглядні орієнтири наукової картини світу кожної історичної доби;
- схарактеризувати провідні тенденції розвитку сучасних антропологічних досліджень.

В кожну історичну добу науковий дискурс розгортався в межах певного соціально-культурного мегапроекту, що орієнтує його учасників на здійснення стратегічних завдань свого часу. І саме під впливом такого соціально-культурного мегапроекту відповідної доби наука ставала “античною”, “середньовічною”, “новочасовою”, “постмодерністською” тощо. Кожна історична епоха формує власну систему світоглядних орієнтирів, які окреслюють світоглядний простір історії [20, с. 312].

Перші спроби віднайти взаємозв’язок між різними явищами органічного й неорганічного світу, визначити місце людини у природі та висвітлити процес появи на Землі найдавніших представників людського роду зробили античні мислителі: Анаксимандр, Демокрит, Емпедокл та ін. [26, с. 10].

Вершиною наукового вчення про людину у давній Греції стала творчість Арістотеля (384–322 рр. до н.е.). Він першим виокремив як науку етику – вчення про мораль. Також він і його послідовники створили логіку, метафізику та деякі інші науки, розподіливши усі види знання на три групи: теоретичні (умоглядні), практичні і творчі. До перших належали “перша філософія”, математика і фізика, до других –

етика й політика, до третіх – мистецтва, ремесла й прикладні науки. Саме Арістотель перший в історії дав класичне визначення людини як соціально-політичної істоти. На думку античного філософа, етика й політика вивчають людину – або як окрему особу, або як громадянина: в обох випадках їхнє завдання аналогічне – виховання добродетельності та формування звички жити добродетельно для досягнення індивідуального і суспільного щастя [28, с. 45].

З часом класифікація наук Арістотеля була спрощена і зведена до трьох основних: фізики, етики і логіки (або діалектики). Фізика вчить про світ і про все, що в ньому є; етика – про життя і властивості людини; діалектику ж цікавлять доводи і для фізики, і для етики. В усіх випадках видно, що етика вивчає життя людини та її властивості, а відтак, є антропологічною дисципліною [28, с. 46].

Грецьке творче начало поширилося на Близький Схід, Єгипет, римську цивілізацію. Античність прожила свій час. Виникла необхідність появи принципово нової світоглядної течії, що могла б дати людині розуміння нового світу і відкрити для неї нову еру [30, с. 53].

В епоху Середньовіччя основною моральною формою духовності і одним із головних компонентів цілого світогляду стає релігія з її центральними категоріями добра і зла, уособленого в образах Бога та диявола [28, с. 46]. У середньовічній Європі вивчення природи й людини було заборонене церковною та світською владами. Церква визнавала лише те, про що писалося в Біблії, оскільки авторитет Священної книги важив більше, ніж усі сили людського розуму [26, с. 12]. Мислителів Середньовіччя хвилювало питання про співвідношення Віри і Любові. Концепція Любові була новим християнським відкриттям. Саме в цю епоху виникає загадковий феномен “лицарської любові”, про подібне не знав стародавній світ, вона стала невичерпним джерелом і прообразом великих історій любові, якими з часом наповнилася вся європейська література [30, с. 71].

Проблема свободи волі ставить на порядок денний питання про те, як співвідносяться три найважливіші для Середньовіччя категорії: віра, свідомість і воля. Особливим видом знання про людину стала релігійно-моральна антропологія, на відміну від моральної антропології античності [28, с. 46]. Розвиток монотеїстичної релігійності призвів до перемоги християнства, яке й стало пануючою ідеологією в Європі.

У глибині Середньовіччя визрівало Відродження, Ренесанс (від. фр. *Renaissance* – відродження) і починалося воно не з великих відкриттів і навіть не з великого мистецтва, а з великої любові [30, с. 73]. Цей термін вживається в науковій літературі на позначення відродження античної культури під впливом суттєвих перемін в соціально-економічному та духовному житті Західної Європи. Нова філософія несе на собі відбиток середньовічної культури, і їй притаманні певні риси, що не властиві античності [29, с. 42]. Але саме мораль залишається основною антропологічною наукою в добу Відродження, хоча й зазнає істотних змін:

1) відбувається засвоєння гуманістичних розділів стародавньої культури. Звідси походить назва світогляду й самого часу – “гуманістичний”;

2) зберігаються моральні надбання середньовічної доби, бо релігія не відкидається, а переосмислюється;

3) зростає значущість людини у світогляді, відповідно, зростає значення галузі знання, яка традиційно була знанням про людину, тобто етики [28, с. 46].

В цілому змінюється загальна парадигма світогляду: релігійний теоцентризм поступається місцем антропоцентризму, тоді як античність зосереджувала увагу на природно-космічному житті, в середні віки в основу брався Бог та пов’язана з ним ідея

спасіння. В епоху Відродження усвідомлюється і змальовується людина такою, якою вона є насправді: як Вища цінність і онтологічна реальність [29, с. 43].

Антитеза людини-творця і людини-вірянина, що виникла в культурі Відродження, вирішується в XVII ст. в образі людини, яка пізнає. XVII ст. – епоха великих географічних відкриттів і революцій звела на престол нову царицю – Науку. Так відкривається філософія Нового часу, головне завдання якої полягає в розробці та обґрунтуванні методів наукового пізнання: емпіризму та раціоналізму. Культ пізнання охоплює всю Європу [30, с. 88–89].

В кінці XVI – на початку XVII ст. з'являються наукові дослідження німецького богослова і натураліста Оттона Касмана: “Psychologia anthropologica” (Ганновер, 1594), “Somatologia physica” (1598) і “De hominis vita naturali morali et oeconomica” (1602) – вчення про людську душу та про будову людського тіла в методичному описі. Вважають, що саме Оттон Касман першим в історії науки вжив слово “психологія”, розподіливши антропологію на дві частини: психологію та соматологію [10].

Великі географічні відкриття, розвиток нових форм суспільного життя вимагали нової, ініціативної людини, яка почувала б себе самостійною особистістю, що представляє саму себе. У зв'язку з цим формується нова самосвідомість людини, її активна життєва позиція [29, с. 43]. Суспільний поступ став предметом спеціального дослідження: з'являються історичні твори Л. Бруні, П. Браччоліні, Н. Мак'явеллі та інші, в яких розроблялися морально-політичні концепції [28, с. 47].

Із розширенням географічного кругозору поглиблювалися і знання європейців про людиноподібних мавп. В середині XVIII ст. окремі розрізнені думки про спорідненість людини із тваринним світом дістали теоретичне обґрунтування. Шведський натураліст К. Лінней у своїй праці “Системи природи” (1758) запропонував поділ роду *Homo* (людина), поставивши людей в один ранг із мавпами, лемурами та кажанами [26, с. 14].

Матеріалістичні ідеї у природознавстві поширювались і серед російських натуралістів. Р. Каверзнев у своїй книзі “Про переродження тварин” (1778) відзначив, що всі тварини походять з одного спільного стовбура, у них спостерігається дивовижна схожість, яка здебільшого поєднується із зовнішньою несхожістю, включаючи й людину, і тому їх всіх можна розглядати як членів однієї родини [26, с. 15].

На початку XIX ст. французький натураліст, основоположник еволюційного вчення Ж.-Б. Ламарк, вперше у своїй праці “Філософія зоології” (1809) запропонував струнку теорію антропогенезу, обґрунтувавши тезу про природне походження людей від мавп. В 1859 р. англійський учений Ч. Дарвін у книзі “Походження видів шляхом природного відбору” обґрунтував теорію еволюції природи. Дарвінізм завдав нищівного удару уявленню про сталість біологічних видів і підготував ґрунт для наукового розв'язання проблем антропогенезу [26, с. 19].

Протягом 50–60-х рр. XIX ст. у багатьох європейських столицях виникали антропологічні товариства, що мали на меті всебічне вивчення людини. У 1863 р. в Російській імперії при Московському університеті виникло Товариство любителів природознавства, організатором якого був професор кафедри зоології А. Богданов. Він уважав, що антропологія, яка перебуває на межі природничих та гуманітарних знань, відіграє надзвичайно важливу роль у розробці світоглядних проблем. Саме він довів, що спорідненість племен за мовою, побутом і звичаями ще не є доказом спільності їхнього походження [26, с. 23].

Природознавство Нового та Новітнього часу сформувалося в межах мегапроекту, мета якого – усе більш повне оволодіння силами й енергіями природи, перетворення

природи на склад ресурсів європейської цивілізації. Грандіозний проект подібної науково-технологічної експансії здавався дослідникам мегапроектом для усіх наступних епох. Вони були переконані не тільки в тому, що його практична реалізація потребує гігантського періоду часу, а й у тому, що практика безкінечного розвитку фундаментальної науки й удосконалення індустрії прикладних наукомістких технологій – це магістральний шлях до “світлого майбутнього” цивілізації [20, с. 12].

Справжнє значення світоглядного інтер’єру в Новітню добу (Модерн) з’ясувалося лише у другій половині ХХ ст., коли глобальні негативні наслідки технонаукового активізму цивілізації стали загрожувати фізичним, біологічним, соціально-психічним першоосновам людського буття, коли під знаком питання виявилось його майбутнє. Під впливом цих глобальних негативних наслідків соціальні аналітики були змушені визнати, що прийдешня доля цивілізації багато в чому буде залежати від того, який саме світогляд буде спрямовувати її техно-науковий активізм [20, с. 5].

Найгострішим питанням для сучасної науки залишається проблема людини. На відміну від попередніх історичних епох, незворотного характеру набули спроби в одній концепції або в єдиному вимірі визначити, що таке людина. Поділяючи думку В. Петрушенко, вважаємо, що “наш час вимагає плюралізму, компліментарності, нелінійного підходу до вирішення такого складного пізнавального завдання” [25, с. 87]. У деяких сучасних публікаціях демонструється своєрідний метаантропологічний вимір – показати, що та людина, яку ми знаємо із попередніх антропологічних дискурсів, взагалі зникає: “Сучасний трансгуманізм вже не тлумачить людину як соціальне творіння. Всі попередні уявлення про людину, напрацьовані філософським осмисленням людини, втрачають свою законність” [9, с. 797].

Для сучасної наукової картини світу характерне зміщення парадигми цілісності, тобто усвідомлення доцільності глобального всебічного погляду на світ. Якщо розглядати людину як об’єкт у комплексному аналізі філософії науки, то до розгляду береться потенційна людина, яка актуалізує своє існування своєю діяльністю. Процеси антропологізації найповніше виражаються у взаємопов’язаності космічного цілого (природи, Бога) з людиною. Співіснування динамічної людини в Космосі зумовлює важливість антропологізації філософії та науки. Це виражається у формуванні методологічних настанов задля обґрунтування позиціонування людини у світобудові [27, с. 194].

За версіями сучасних дослідників (А. Беляцької, Б. Ліптона, А. Москатової та ін.), людина є творцем свого життя та навколишнього світу [18; 24; 3].

Американський генетик, доктор філософських наук Брюс Ліптон, дослідивши процеси інформаційного обміну в клітинах людського тіла, прийшов до висновків, які можуть радикально змінити “сучасне розуміння життя людини” [18]. Як стверджує вчений, традиційно вважається, що біологією керують програми, закладені в молекулі ДНК. Але, як виявилось з його експериментів, ДНК керується сигналами, які надходять в клітини ззовні. І такими сигналами можуть бути наші думки – як позитивні, так і негативні. Людина, в принципі, може змінювати своє тіло, контролюючи мислення. Це відкриття, як вважає дослідник, сповіщає нову епоху в історії медицини: “Віра в те, що людина – всього лише не надто надійна біологічна машина, керована генами, поступається місцем новій науковій парадигмі, згідно з якою ми є могутніми творцями свого життя та навколишнього світу” [18, с. 9–10].

Разом з тим, оновлення навколишнього середовища вимагає від людини зокрема та людства в цілому переосмислення світоглядних категорій, які б наблизили людину до розуміння:

- 1) чим є Всесвіт як високоупорядковане фізичне та духовне буття свідомості;
- 2) які є закони еволюції Космічної Природи;
- 3) яке місце у Всесвіті займає сучасне людство.

А. Москатова, посилаючись на дослідження науковців Інтегрального інституту (Денвер, Колорадо, США), оптимістично припускає, що інтегруючи різні хвилі свідомості, які містять у собі різноманітні погляди на життєво важливі рівні реальності – складові частини еволюції Всесвіту, – людство, нарешті, подолає поверхневе, егоцентричне мислення та утвердиться в більш цілісному сприйнятті життя світобудови, яке є основою “єдине-цілісне”. На даному етапі еволюції людство підійшло до передового краю біологічного, психофізичного й духовного прогресу: в масовій свідомості визрівають передумови для подолання егоцентричного, споживацького, суб’єктивного сприйняття реальності шляхом здійснення “квантового стрибка” Планетарної сфери розуму в освоєнні найвищих вібрацій інтегральної, космічної, Всеєдиної Мудрості та Любові [24, с. 71].

Зміна світоглядної парадигми з антропоцентричної на антропокосмічну, за в версією А. Беляцької, видається єдино можливою та необхідною умовою переходу біосфери Землі у стан ноосфери. В даному випадку кінцевою метою людської діяльності стають не матеріальні блага, а моральне самовдосконалення людства [3, с. 99]. Як вважає дослідниця, головною ідеєю ноосфери є зв’язок людини з природою та Всесвітом, який забезпечує “висхідну” (морально-інтелектуальну) еволюцію. Саме *мова* є тим *інструментом*, який слугує для єднання людства. Через мову передається розуміння відповідальності за стан навколишнього середовища на сучасному етапі та в майбутньому [3, с. 98].

Важливою тенденцією сучасної лінгвістичної науки є перехід від традиційної міждисциплінарної описовості до структурних [5; 6] та корпусних [14; 21] підходів. За дослідженнями І. О. Голубовської відбувся поворот до розгляду мовних явищ під антропоцентричним кутом зору, тобто визначилася тенденція досліджувати мову в тісному зв’язку з мисленням, свідомістю, пізнанням, культурою, світоглядом [5, с. 14].

В НПУ імені М. П. Драгоманова на факультеті іноземної філології виконується науковий фундаментальний проект “Германо-романо-слов’янський корпус аутентичних наукових текстів з лінгвоантропогенезу: розробка технологій нового покоління” під керівництвом доктора філологічних наук, професора Алли Валер’янівни Корольової [21, с. 142].

Одним з найважливіших факторів антропогенезу є питання виникнення мови, а також питання, які висвітлюють зміни в мові, що відбулися або відбуваються в людській свідомості, культурі та створюють “мовну і концептуальну картини світу” [14, с. 120] на різних стадіях розвитку цивілізацій.

У червні 2015 р. у Відділі соціальної антропології Інституту народознавства НАН України пройшов семінар на тему: “Літературна антропологія: метод і словник”. Доповідачка О. Галета – кандидат філологічних наук, літературознавець, культуролог, дослідила коло питань з літературної антропології. На її думку, потрібно змінити парадигму досліджень літературних текстів та взяти до уваги напрям постструктуралізму. “Літературна антропологія ставить в центр *topos* – “культурний та інтелектуальний ландшафт як простір для мислення, обговорення, самовираження та саморозуміння”. Результатом її досліджень стала монографія “Від антології до онтології: антологія як спосіб репрезентації української літератури кінця XIX – початку XXI століття” [19].

Отже, проблему людини в її багатоаспектності можна дослідити лише у гармонії цілісних і системних досліджень у різних сферах гуманітарного і природничого

знання. Крізь призму цілісності досліджуються людина, суспільство, біосфера, ноосфера, Всесвіт як єдиний живий організм. Із матеріалу статті випливає висновок про те, що на даному етапі розвитку науки відбуваються позитивні зрушення, які пов'язані з активним залученням до розглянутої проблематики нових тенденцій в розвитку сучасних антропологічних досліджень, що становитиме перспективи подальших наукових досліджень.

Л і т е р а т у р а :

1. *Айтов С. Ш.* Історична антропологія та дослідження географічних чинників розвитку цивілізацій / С. Ш. Айтов // Гуманітарний журнал. – Зима – Весна 1–2. – 2014. С. 68–74.
2. *Барба Е.* Театральна антропологія [Електронний ресурс] / Е. Барба. – Режим доступу : <http://old.kultart.inu.edu.ua>.
3. *Беляцкая А. А.* Лингвокультура и ноосфера: новые перспективы человеческой эволюции (лингвоантропогенез в XXI веке) / А. А. Беляцкая // Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского. Серия “Философия. Культурология. Политология. Социология”. – 2013. – № 5. – Т. 26 (65). – С. 98–105.
4. *Боряк О.* Сучасна культурно-соціальна антропологія: нові тенденції та здобутки / О. Боряк // Народна творчість та етнологія. – 2013. – № 1. – С. 85–88.
5. *Голубовська І.* Антропологічна лінгвістика і класичні мови: можливості дослідження / І. Голубовська // Іноземна філологія. – Львів : Львівський національний університет ім. Івана Франка, 2010. – № 122. – С. 14–19.
6. *Голубовська І.* Класичні мови на перехресті системно-структурної та антропологічної мовознавчих парадигм / І. Голубовська // *Studia Linguistica*. – 2014. – Вип. 8. – С. 3–10.
7. *Головко Б.* Методологічні засади культурної антропології / Б. Головко // Методологічні проблеми культурної антропології та етнокультурології : зб. наук. пр. – К. : Інститут культурології НАМ України, 2011. – С. 11.
8. *Губерський Л. Б.* Людина і світ : підручник / Л. Б. Губерський. – К. : Т-во “Знання”, 2001. – 350 с.
9. *Гуревич П. С.* Кто он такой – человек? / П. С. Гуревич // “Философия и культура”. – 2015. – № 6. – С. 797–801.
10. Энциклопедический словарь Ф. А. Брокгауза и И. А. Ефрона [Электронный ресурс]. – Режим доступа : https://dic.academic.ru/dic.nsf/brokgauz_efron.
11. *Зязюн І. А.* Філософія педагогічної антропології / І. А. Зязюн // Професійна освіта: педагогіка і психологія : українсько-польський журнал. – 2008. – № 10. – С. 51–58.
12. *Ковальчук А. А.* Формування екологічно орієнтованої свідомості на сучасній стадії суспільного розвитку / А. А. Ковальчук // Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. – 2014. – Т. 7. Екологічна психологія. – Вип. 36. – С. 183–196.
13. *Ковальчук В.* Філософська антропологія як гуманітарно-наукова парадигма у розумінні людини / В. Ковальчук // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. пр. – Вип. 663–664. Філософія. – С. 58–62.
14. *Корольова А. В.* Принципи розробки бази даних “лінгвоантропогенез”: концепція, структура і зміст / А. В. Корольова // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 9. Сучасні тенденції розвитку мов. – 2017. – Вип. 15. – С. 119–125.
15. *Левенець Ю.* Політична антропологія як парадигма політико-філософської рефлексії / Ю. Левенець // Соціогуманітарні проблеми людини. – № 4. – 2010. – С. 129–142.
16. *Леви-Строс К.* Структурная антропология / К. Леви-Строс. – М. : Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2001. – 512 с.
17. *Левченко О. Г.* Театр у системі філософської антропології. Національний театр театрального мистецтва імені Леся Курбаса / О. Г. Левченко. – К., 2012. – 296 с.
18. *Липтон Б.* Биология веры: Недостающее звено между Жизнью и Сознанием [пер. с англ.] / Б. Липтон. – М. : София, 2008. – 256 с.
19. Літературна антропологія: метод і словник [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://social-anthropology.org.ua>.
20. *Лук'янець В. С.* Світоглядні імплікації науки / В. С. Лук'янець, О. М. Кравченко, Л. В. Озадовська та ін. – К. : Вид. ПАРАПАН, 2004. – 408 с.

21. Леміш Н. Є. Корпусна метарозмітка спеціальних текстів з лінгвоантропогенезу / Н. Є. Леміш // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 9. Сучасні тенденції розвитку мов. – 2017. – Вип. 15. – С. 139–152.
22. Малахов В. Антрополог, не зашкодь! / В. Малахов // Філософсько-антропологічні студії: Філософська антропологія та сучасність (пам'яті В. Г. Табачковського). – К., 2008. – С. 150–153.
23. Мельник М. В. Антропологічний вимір правової культури українського суспільства / М. В. Мельник // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2013. – № 7. – С. 123–130.
24. Москатова А. К. Феномены антропогенеза в многомерной галактической реальности / А. К. Москатова // The Way of Science. – 2014. – № 4. – С. 71–77.
25. Петрушенко В. Парадигма сучасної філософської антропології: провідні тенденції змін / В. Петрушенко // Humanitarian Vision. Гуманітарні візії. – 2015. – Т. 1. – № 2. – С. 85–90.
26. Сегеда С. Антропологія : навч. пос. для студентів гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів / С. Сегеда. – К. : “Либідь”, 2001. – 335 с.
27. Скакун І. О. Перспективи антропоцентризму в сучасній науковій картині світу / І. О. Скакун // Актуальні проблеми філософії та соціології. – 2015. – С. 193–196.
28. Філософія: Світ людини : курс лекцій : навч. пос. / В. Г. Табачковський, М. О. Булатов, Н. В. Хамітов та ін. – К. : Либідь, 2003. – 432 с.
29. Філософія : навч. посіб. / Л. В. Губерський, І. Ф. Надольний, В. П. Андрущенко та ін. ; за ред. І. Ф. Надольного. – 3-тє вид., стер. – К. : Вікар, 2003. – 457 с.
30. Хамітов Н. Історія філософії. Проблема людини та її меж : навч. пос. / Н. Хамітов, Л. Гармаш, С. Крилова ; за ред. Н. Хамітова. – К. : Наукова думка, 2000. – С. 53.
31. Штурцев Ю. Ю. Антропологія права як форма наукової діяльності / Ю. Ю. Штурцев // Проблеми філософії права. – 2006. – Т. IV–V. – С. 193–199.
32. Щербина В. Кіберкомунікативний континуум як антропологічний чинник / В. Щербина // Методологічні проблеми культурної антропології та етнокультурології : зб. наук. пр. – К. : Інститут культурології НАН України, 2011. – С. 178.

References:

1. Aytov S. Sh. Istorychna antropohiya ta doslidzhennya heohrafichnykh chynnykiv rozvytku tsyvilizatsiy [Historical Anthropology and Research of Geographical Factors of the Development of Civilizations] / S. Sh. Aytov // Humanitarnyy zhurnal. – Zyma – Vesna 1–2. – 2014. S. 68–74.
2. Barba E. Teatralna antropohiya [Elektronnyy resurs] [Theatrical Anthropology [Electronic resource]] / E. Barba. – Rezhym dostupu : <http://old.kultart.inu.edu.ua>.
3. Belyatskaya A. A. Lingvokul'tura i noosfera: novyye perspektivy chelovecheskoy evolyutsii (lingvoantropogenez v KHKH veke) [Linguoculture and noosphere: new perspectives of human evolution (linguoanthropogenesis in the 21st century)] / A. A. Belyatskaya // Uchenyye zapiski Tavricheskogo natsional'nogo universiteta imeni V. I. Vernadskogo. Seriya “Filosofiya. Kul'turologiya. Politologiya. Sotsiologiya”. – 2013. – № 5. – Т. 26 (65). – С. 98–105.
4. Boryak O. Suchasna kulturno-sotsialna antropohiya: novi tendentsiyi ta zdobutky [Modern cultural and social anthropology: new trends and achievements] / O. Boryak // Narodna tvorchist ta etnolohiya. – 2013. – No. 1. – S. 85–88.
5. Holubovska I. Antropohichna linhvistyka i klasychni movy: mozhlyvosti doslidzhennya [Anthropological linguistics and classical languages: the possibilities of research] / I. Holubovska // Inozemna filolohiya. – Lviv : Lvivskyy natsionalnyy universytet im. Ivana Franka, 2010. – No. 122. – S. 14–19.
6. Holubovska I. Klasychni movy na perekhresti systemno-strukturnoyi ta antropohichnoyi movoznavchykh paradyhm [Classical languages at the crossroads of systemic-structural and anthropological linguistic paradigms] / I. Holubovska // Studia Linguistica. – 2014. – Vyp. 8. – S. 3–10.
7. Holovko B. Metodolohichni zasady kulturnoyi antropohiyi [Methodological foundations of cultural anthropology] / B. Holovko // Metodolohichni problemy kulturnoyi antropohiyi ta etnokulturolohiyi : zb. nauk. pr. – K. : Instytut kulturolohiyi NAM Ukrayiny, 2011. – S. 11.
8. Huberskyy L. B. Lyudyna i svit : pidruchnyk [Man and the world: a textbook] / L. B. Huberskyy. – K. : T-vo “Znannya”, 2001. – 350 s.
9. Gurevich P. S. Kto on takoy – chelovek? [Who is he – a man?] / P. S. Gurevich // “Filosofiya i kul'tura”. – 2015. – № 6. – S. 797–801.

10. Entsiklopedicheskiy slovar' F. A. Brokgauza i I. A. Yefrona [Elektronnyy resurs] [Encyclopaedic dictionary of F. A. Brockhaus and I. A. Efron [Electronic resource]]. – Rezhim dostupa : https://dic.academic.ru/dic.nsf/brokgauz_efron.
11. *Zyazyun I. A.* Filosofiya pedahohichnoyi antropolohiyi [The Philosophy of Pedagogical Anthropology] / I. A. Zyazyun // Profesiyna osvita: pedahohika i psykholohiya : ukrayinsko-polskyy zhurnal. – 2008. – No. 10. – S. 51–58.
12. *Kovalchuk A. A.* Formuvannya ekolohichno oriyentovanoyi svidomosti na suchasniy stadiyi suspilnoho rozvytku [Formation of ecologically oriented consciousness at the present stage of social development] / A. A. Kovalchuk // Zbirnyk naukovykh prats Instytutu psykholohiyi imeni H. S. Kostyuka NAPN Ukrayiny. – 2014. – T. 7. Ekolohichna psykholohiya. – Vyp. 36.– S. 183–196.
13. *Kovalchuk V.* Filosofska antropolohiya yak humanitarno-naukova paradyhma u rozuminni lyudyny [Philosophical anthropology as a humanitarian-scientific paradigm in the understanding of man] / V. Kovalchuk // Naukovyy visnyk Chernivets'koho universytetu : zb. nauk. pr. – Vyp. 663–664. Filosofiya. – S. 58–62.
14. *Korolova A. V.* Pryntsypy rozrobky bazy danykh “lingvoantropohenez”: kontseptsiya, struktura i zmist [Principles of database development "lingvoantropogenesis": concept, structure and content] / A. V. Korolova // Naukovyy chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriya 9. Suchasni tendentsiyi rozvytku mov. – 2017. – Vyp. 15. – S. 119–125.
15. *Levenets Yu.* Politychna antropolohiya yak paradyhma polityko-filosofskoyi refleksiyi [Political anthropology as a paradigm of political-philosophical reflection] / Yu. Levenets // Sotsiohumanitarni problemy lyudyny. – № 4. – 2010. – S. 129–142.
16. *Levy-Stros K.* Strukturnaya antropolohiya [Structural Anthropology] / K. Levy-Stros. – M. : Yzd-vo ÉKSMO-Press, 2001. – 512 s.
17. *Levchenko O. H.* Teatr u systemi filosofskoyi antropolohiyi. Natsionalnyy teatr teatralnoho mystetstva imeni Lesya Kurbasa [Theater in the system of philosophical anthropology. National Theater of Performing Arts named after Les Kurbas] / O. H. Levchenko. – K., 2012. – 296 s.
18. *Lipton B.* Biologiya very: Nedostayushcheye zveno mezhdz Zhizn'yu i Soznaniyem [Biology of faith: The missing link between Life and Consciousness] [per. s angl.] / B. Lipton. – M. : Sofiya, 2008. – 256 s.
19. Literaturna antropolohiya: metod i slovnyk [Elektronnyy resurs] [Literary Anthropology: Method and Dictionary [Electronic resource]]. – Rezhym dostupu : <http://social-anthropology.org.ua>.
20. *Lukyanets V. S.* Svitohlyadni implikatsiyi nauky [World-view implications of science] / V. S. Lukyanets, O. M. Kravchenko, L. V. Ozadovska ta in. – K. : Vyd. PARAPAN, 2004. – 408 s.
21. *Lemish N. YE.* Korpusna metarozmitka spetsialnykh tekstiv z lingvoantropohenezu [Corpus metastymetry of special texts from lingooantropogenesis] / N. YE. Lemish // Naukovyy chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriya 9. Suchasni tendentsiyi rozvytku mov. – 2017. – Vyp. 15. – S. 139–152.
22. *Malakhov V.* Antropoloh, ne zashkod! [Anthropologist, do not hurt!] / V. Malakhov // Filosofsko-antropolohichni studiyi: Filosofska antropolohiya ta suchasnist (pamyati V. H. Tabachkovskoho). – K., 2008. – S. 150–153.
23. *Melnyk M. V.* Antropolohichnyy vymir pravovoyi kultury ukrayinskoho suspilstva [Anthropological dimension of the legal culture of Ukrainian society] / M. V. Melnyk // Byuletyn Ministerstva yustytisyi Ukrayiny. – 2013. – № 7. – S. 123–130.
24. *Moskatova A. K.* Fenomeny antropogeneza v mnogomernoy galakticheskoy real'nosti [Phenomena of Anthropogenesis in Multidimensional Galactic Reality] / A. K. Moskatova // The Way of Science. – 2014. – № 4. – S. 71–77.
25. *Petrushenko V.* Paradyhma suchasnoyi filosofskoyi antropolohiyi: providni tendentsiyi zmin [Paradigm of Modern Philosophical Anthropology: Leading Tendencies of Change] / V. Petrushenko // Humanitarian Vision. Humanitarni viziyi. – 2015. – T. 1. – № 2. – S. 85–90.
26. *Seheda S.* Antropolohiya : navch. pos. dlya studentiv humanitarnykh spetsialnostey vyshchyykh navchalnykh zakladiv [Anthropology: Teach. pos for students of humanitarian specialties of higher educational institutions] / S. Seheda. – K. : “Lybid”, 2001. – 335 s.
27. *Skakun I. O.* Perspektyvy antropotsentryzmu v suchasniy naukoviy kartyni svitu [Perspectives of anthropocentrism in the modern scientific picture of the world] / I. O. Skakun // Aktualni problemy filosofiyi ta sotsiolohiyi. – 2015. – S. 193–196.
28. Filosofiya: Svit lyudyny : kurs lektsiy : navch. pos. [Philosophy: The World of Person: A course of lectures: taught. manual] / V. H. Tabachkovskyy, M. O. Bulatov, N. V. Khamitov ta in. – K. : Lybid, 2003. – 432 s.
29. Filosofiya : navch. posib. [Philosophy: teach. manual] / L. V. Huberskyy, I. F. Nadolnyy, V. P. Andrushchenko ta in.; za red. I. F. Nadolnoho. – 3-tye vyd., ster. – K. : Vikar, 2003. – 457 s.

30. *Khamitov N. Istoriya filosofiyi. Problema lyudyny ta yiyi mezh : navch. pos. [History of Philosophy. The problem of man and his boundaries: teach. manual] / N. Khamitov, L. Harmash, S. Krylova ; za red. N. Khamitova. – K. : Naukova dumka, 2000. – S. 53.*
31. *Shturtsev Yu. Yu. Antropolohiya prava yak forma naukovoyi diyalnosti [Anthropology of law as a form of scientific activity] / Yu. Yu. Shturtsev // Problemy filosofiyi prava. – 2006. – T. IV–V. – S. 193–199.*
32. *Shcherbyna V. Kiberkomunikatyvnyy kontynuuum yak antropolohichnyy chynnyk [Cybercommunicative continuum as an anthropological factor] / V. Shcherbyna // Metodolohichni problemy kulturnoyi antropolohiyi ta etnokulturolohiyi : zb. nauk. pr. – K. : Instytut kulturolohiyi NAN Ukrainy, 2011. – S. 178.*

Железко А. Н. Современная интерпретация антропологической проблематики в разных сферах гуманитарного и естественного знания.

В статье рассмотрены ведущие тенденции в развитии современных антропологических исследований. Выявлена взаимосвязь антропоцентрического направления в гуманитарно-естественных сферах. Проанализированы основные направления антропологических исследований на разных исторических этапах. Освещены мировоззренческие ориентиры научной картины мира каждой эпохи: Античности, Средневековья, Нового времени, Ренессанса, эпохи Модерна, современности. Намечены перспективы исследований нового направления антропологической лингвистической парадигмы – лингвоантропогенеза.

Ключевые слова: антропология, мировоззренческие ориентиры, лингвоантропогенез.

Zhelyezko A. N. Modern Interpretation of Anthropological Problem in Different Spheres of Humanitarian and Natural Knowledge.

The article deals with the current trends in the development of modern anthropological research. The coexisting interrelation has been revealed between the anthropocentric direction in the humanitarian and natural spheres. The main directions of anthropological research have been analysed at different historical stages. The ideological landmarks of the scientific picture of the world in each epoch have been covered: Antiquity, the Middle Ages, the New Age, the Renaissance, the Modern Age, modernity. The prospects for the research of a new direction of the anthropological linguistic paradigm – linguoanthropogenesis – have been identified.

Keywords: anthropology, ideological landmarks, linguoanthropogenesis.

УДК 81'373:336.71]:004.738.5

Зимовець Г. В.
Інститут мовознавства
імені О. О. Потебні НАН України

**ВЕРБАЛЬНІ ТА НЕВЕРБАЛЬНІ СПОСОБИ ПРЕДСТАВЛЕННЯ
БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ В ІНТЕРНЕТ-ДИСКУРСІ**

У статті розглядаються способи представлення найменування банківської установи у складі такого комплексного знака, як логотип. Зокрема, в ході дослідження було простежено спільні та національно-специфічні тенденції в стратегіях творення логотипів. Окрім того, було висвітлено роль невербальних компонентів, а саме кольорової гами та зображень у реалізації інформативної та персуазивної стратегії презентації компанії. Значну увагу також було приділено визначенню риторичного потенціалу слоганів, які розглядаються як факультативні засоби творення іміджу суб'єкта діяльності.

Ключові слова: ергонім, логотип, слоган, персуазивність, оцінка

Успішність комунікації значною мірою визначається характером взаємодії між основними його учасниками – адресантом і адресатом. У діловій сфері адресантом виступають колективні суб'єкти діяльності, тобто компанії, підприємства та організації, які позначаються як вербально, так і невербально, що й визначає